

Фінанси, банківська справа і страхування

УДК 336.6

Желізняк Роман Йосифович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів

Національний університет «Львівська політехніка»

Zhelizniak Roman

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0001-9033-4490

Побурко Олексій Ярославович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів

Національний університет «Львівська політехніка»

Poburko Oleksiy

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-9140-4099

Сергеев Олег Миколайович

старший викладач кафедри фінансів

Національний університет «Львівська політехніка»

Serheiev Oleh

Senior Lecturer of the Department of Finance

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-5918-9421

Адаменко Дар'я Вадимівна

студентка

Національного університету «Львівська політехніка»

Adamenko Daria

Student of the

Lviv Polytechnic National University

**ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ
ТА У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС: ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ
FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISES DURING THE PANDEMIC
AND WARTIME: DYNAMICS AND TRENDS**

***Анотація.** Досліджено динаміку фінансових результатів українських підприємств, зокрема за видами їх економічної діяльності. Проаналізовано основні тенденції показників фінансових результатів за останні роки, представлено темпи зростання прибутку та збитків. Представлено ситуацію в різних секторах економіки та наведено найбільш стабільні галузі господарства за період карантину та війни. Розглянуто основні зміни в оподаткуванні підприємств під час введення воєнного стану в Україні. Проаналізовано податкові надходження за основними податками, а саме податок на прибуток підприємств та ПДВ у 2022 році. Запропоновано заходи підтримки суб'єктів господарювання, які спрямовані на забезпечення підвищення стійкості підприємств до мінливих умов навколишнього середовища.*

***Ключові слова:** фінансові результати, прибуток, збиток, рентабельність, оподаткування підприємств.*

***Summary.** The dynamics of the financial results of Ukrainian enterprises were studied, in particular by the types of their economic activity. The main trends of indicators of financial results in recent years were analyzed, the rates of growth*

of profits and losses are presented. The situation in various sectors of the economy is presented and the most stable sectors of the economy during the period of quarantine and war are given. The main changes in the taxation of enterprises during the introduction of martial law in Ukraine are considered. Tax revenues from the main taxes, namely corporate income tax and VAT in 2022, were analyzed. Support measures for business entities are proposed, which are aimed at increasing the resilience of enterprises to changing environmental conditions.

Key words: *financial results, profit, loss, profitability, taxation.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах діяльність суб'єктів господарювання спрямована отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах. Дослідження ефективності роботи підприємств на основі даних про їх прибуток (збиток) та рентабельність завжди буде актуальним, оскільки функціонування підприємств значно впливає на добробут населення країни та на економічну ситуації в країні загалом через механізм сплати податків. У 2022 році економічна стійкість суб'єктів господарств та держави загалом в умовах протистояння чимало залежить від активізації діяльності підприємств та сприянню держави в їх розвитку, оскільки суб'єкти господарювання наповнюють бюджет та створюють нові робочі місця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців займаються питанням тенденцій та змін фінансових результатів українських підприємств, серед них: Пеняк Ю. С. [2], Коптєва Г. М. [8], Журавльова Т.О. [9]. Особливості оподаткування підприємств, в тому числі в умовах воєнного стану вивчали Крисоватий А. І., Курило О. Б., Синютка Н. Г., Познякова О. І. [15], Стояненко І. В. [10], Урікова О. М. [11], Маркович І. Б. [12].

Формулювання цілей статті. Головною метою цього дослідження є визначення сучасного стану та тенденцій отримання фінансових

результатів, визначення стійких та прибуткових галузей економічної діяльності. Дослідити важливість стимулювання та мотивації підприємств під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Одним із завданням аналізування фінансових результатів є виявлення збільшення або зменшення ефективності господарювання.

Таблиця 1

Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності у 2017-2021 роках, млн грн

Вид економічної діяльності:	Роки					Відхилення (2021/2017), %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Сільське, лісове та рибне господарство	69 344,1	71 478,5	94 041,4	82 230,6	239 982,5	246,07
Промисловість	87 461,7	154 138,2	166 753,2	-22 289,6	449 515,3	413,96
Будівництво	-3 535,8	6 433,9	15 974,8	-2 047,8	8 370,6	-
Оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	39 296,3	86 290,5	129 113,3	45 272,0	14 5861,9	271,18
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-16 532,6	-22 661,6	14 414,8	17 013,3	31 246,8	-
Тимчасове розміщення й організація харчування	1 976,8	2 886,5	4 648,0	-4 440,9	5 347,2	170,50
Інформація та телекомунікації	15 195,3	18 181,0	24 838,8	16 961,1	34 002,5	123,77
Фінансова та страхова діяльність	56 159,7	84 667,0	69 326,6	196 913,0	128 070,5	128,05
Операції з нерухомим майном	-15 430,7	16,3	47 317,5	-36 027,1	16 729,4	-
Професійна, наукова та технічна діяльність	45 611,6	26 147,7	84 025,1	-9 583,4	44 370,1	-2,72
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-2 967,3	482,5	11 446,8	875,3	9 477,1	-
Освіта	121,5	178,6	377,7	143,8	126,7	4,28
Охорона здоров'я та надання Соціальної допомоги	320,4	1 249,3	1 990,8	19 616,0	8 466,7	2 542,54
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-2 198,1	-496,1	120,3	-1 540,3	-2 608,4	18,67
Надання інших видів послуг	8,7	137,0	460,7	123,3	302,8	3 380,46
Усього	274 831,6	429 129,3	664 849,8	303 219,3	1 119 261,7	307,25

Джерело: складено авторами на основі [1]

Розглянемо фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності протягом 2017-2021 рр. (табл 1).

Як видно з табл. 1, фінансові результати до оподаткування протягом досліджуваного періоду збільшуються, що є позитивним в діяльності підприємств. Прибуток до оподаткування підприємств у 2021 році становив 1 119 261,7 млн грн, що більше на 844 430,1 млн грн або 307,25% у 2017 році. Стабільне зростання спостерігається з початку досліджуваного періоду до 2020 року. У 2020 році фінансові результати значно погіршилися – значення зменшилося на 54,4% порівняно з 2019 роком. Негативно на показник вплинула пандемія та карантин у 2020 році. Проте, таку ситуацію можна розглядати як можливість визначити, які галузі зазнають значного впливу зовнішніх факторів. Кількість збиткових підприємств зросла у цей рік майже на 30%, що є значним ударом по стабільності українського ринку та економіці загалом. Найкращі результати в цей складний рік продемонструвала фінансова та страхова діяльність (196 913 млн грн), сільське, лісове та рибне господарство (82 230,6 млн грн), оптова та роздрібна торгівля (45 272 млн грн). Варто зауважити, як сильно зросла прибутковість підприємств, що відносяться до охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, що пов'язано із зростанням попиту населення внаслідок пандемії – фінансовий результат до оподаткування порівняно з 2019 роком зріс на 17 625,2 млн грн або 885,33%. У 2021 році фінансовий результат підприємств дорівнює 1 119 261,7 млн грн, що на 269,13% більше ніж у 2020 році, що вказує на швидку «реабілітацію» українських підприємств. Наприклад, підприємства з галузі промисловості займають найбільшу частку у формуванні загального значення, хоча у 2020 році галузь була збитковою (-22 289,6 млн грн).

Розглянемо чистий прибуток та збиток українських підприємств протягом 2019-2021 рр. (рис. 1).

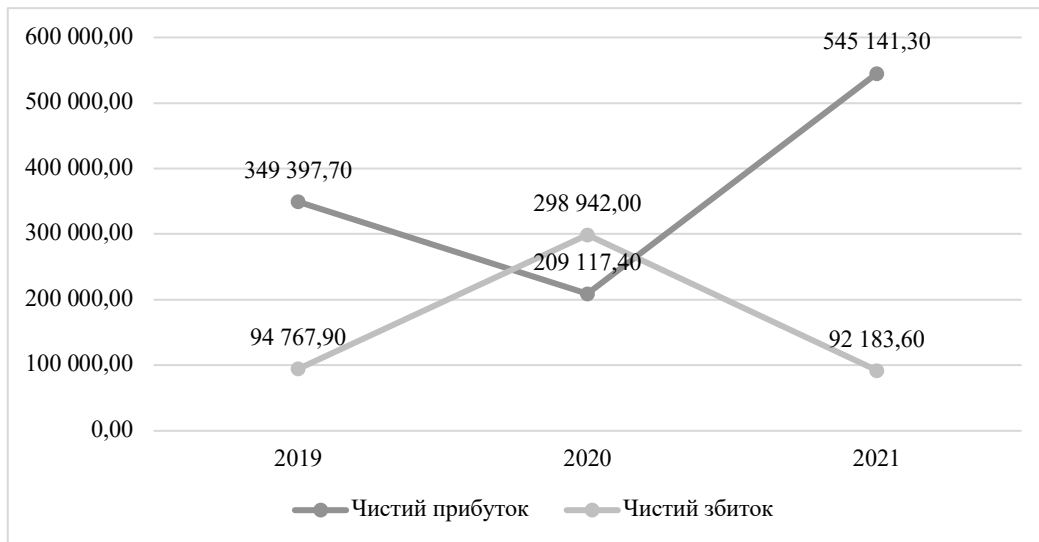

Рис. 1. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств за 2019-2021 роки

Джерело: складено авторами на основі [1]

Із даних наведених на рис.1, видно, що в 2020 році проти 2019 року чисті прибутки підприємств зменшилися з 349 497,7 млн грн до 209 117,4 млн грн (або на 40,1%), а вже в 2021 році зросли до 545 141,3 млн грн, або ж на 56% порівняно з 2019 роком. Щодо збитків, то можна побачити негативну динаміку до збільшення у 2020 році з 94 767,9 млн грн до 298 942 млн грн (або 215,4%). У 2021 році кількість збиткових підприємств скоротилася та значення збитку зменшилось до 92 183,6 млн грн (на 2,7% менше ніж значення у 2019 році). Також можна спостерігати, що у 2020 році загальний фінансовий результат підприємств був від'ємним, оскільки підприємств зі збитками була переважна кількість, тобто підприємства отримали збиток у сумі 89 824,6 млн грн. Проте, у 2020 році частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (64,5%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (35,5%), що свідчить про те, що суми збитків були значно більшими за прибутки. Ситуація, що склалася з фінансовими результатами українських підприємств, за даними табл. 2, також зображена на рис. 1.

Необхідно розглянути рентабельність підприємств у розрізі видів економічної діяльності за 2019-2021 рр. (табл 2) для кращого висвітлення теми.

Таблиця 2

Рентабельність всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2019-2021 роки, %

Вид економічної діяльності:	Роки		
	2019	2020	2021
Сільське, лісове та рибне господарство	-0,9	-1,6	6,9
Промисловість	6,6	-2,6	12,2
Будівництво	3,7	1,1	0,5
Оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	20,4	1,2	19,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,5	-6,2	1,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	19,7	-19,3	26,5
Інформація та телекомунікації	18,6	8,2	17,8
Фінансова та страхова діяльність	11,5	12,2	9,4
Операції з нерухомим майном	37,3	-19,2	23,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	14,4	-12,9	7,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6,2	-0,4	10,1
Освіта	-0,7	-12,9	-3,5
Охорона здоров'я та надання Соціальної допомоги	5,1	4,8	0,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	5,2	-40,9	-10,0
Надання інших видів послуг	13,5	-0,4	-3,6
Усього	8,4	-2,7	11,4

Джерело: складено авторами на основі [1]

Спостерігаємо, що у 2021 році найбільший рівень рентабельності притаманний таким галузям економіки України, як тимчасове розміщування й організація харчування (26,5%), операції з нерухомим майном (23,9%), оптова та роздрібна торгівля (19,3%) та інформація та телекомунікація (17,8%). Деякі види діяльності показали негативну рентабельність: освіта – (3,5%), надання інших видів послуг (-3,6%), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (-10%). Загалом спостерігається підвищення рівня рентабельності підприємств різних галузей економіки у 2021 році порівняно з 2019 роком (збільшення на 3%), що пов'язано зі збільшенням обсягу отриманого прибутку та зі зменшенням обсягу витрат підприємств. Також, бачимо, що рентабельність у 2020 році має від'ємне значення (-2,7%), що свідчить про падіння ефективності роботи, що пов'язано з пандемією.

Якщо говорити про функціонування підприємств у 2022 році, то за місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії та обсяг завданої шкоди оцінити важко, оскільки бойові дії на території України тривають. На жаль, в доступі немає статистичної інформації щодо прибутковості (збитковості) підприємств за перше півріччя 2022 року.

Багато підприємств були змушені евакуюватися або припинити роботу. Навіть ті підприємства, що розташовані в більш безпечних регіонах, призупиняють свою діяльність через проблеми з логістикою та нестачу сировини. Але, українці швидко адаптуються та за два місяці війни реєстрація нового бізнесу наблизилась до 50% від довоєнного аналогічного періоду квітня 2021 року. Зокрема, адаптація до війни відбувалася швидше, ніж до пандемії – за два місяці війни було зареєстровано на 29% більше нових бізнесів, ніж у відповідний період квітня 2020 року. Загалом у період з 24 лютого по 24 квітня 2022 року було зареєстровано 14 420 нових підприємців, 22% з яких мають статус прибутковості [4].

В червні Міністерство фінансів повідомило, що від початку війни близько 17% бізнесу в Україні призупинили свою діяльність, а до 30% - частково втратили активність порівняно з довоєнним станом. Вже наприкінці липня стало відомо, що 692 підприємства були переміщені зі зони бойових дій в більш безпечні регіони, 477 з яких відновили свою роботу [5].

В середині березня Верховна Рада ухвалила закон, що передбачає велику кількість змін, таких як: спрощена система оподаткування для великого бізнесу, скасування акцизів на пальне та зниження ПДВ, звільнення ФОПів від сплати ЄСВ тощо. Відповідно до цього закону, великий бізнес може скористатися спрощеною системою оподаткування та сплачувати єдиний податок. Ліміт річного доходу підвищили з 10 млн грн до 10 млрд грн, обмеження щодо кількості працівників зняли, та встановили

податок 2% від обігу незалежно від виду діяльності замість 20% ПДВ. Для підприємців першої та другої груп сплата ЄСВ стала добровільною.

Держава підтримує підприємства, оскільки вони забезпечують надходження до бюджету, та втрата грошових потоків є недопустимою, оскільки це послаблює здатність держави протистояти зовнішнім факторам. Наявність заборгованості, зокрема податкової, у підприємства стримує його розвиток. Розглянемо, як змінився податковий борг під час війни (табл. 3).

Таблиця 3

Податковий борг, млн грн

	Станом на						Відхилення (2022/2021, вересень), %
	01.01.2021	01.09.2021	01.12.2021	01.01.2022	01.04.2022	01.09.2022	
Загальна сума податкового боргу (без врахування митних платежів)	103 967,9	105 327,9	111 791,3	105 726,7	133 132,4	130 883,5	24,3

Джерело: складено авторами на основі [6]

Наведені дані в табл. 3 свідчать про зростання обсягів загальної суми податкового боргу. Заборгованість у вересні 2022 року порівняно з 2021 роком зросла на 24,3% або на 25 555,6 млн грн, що зв'язано із війною. Проте, темп зростання не такий великий і вже з початку квітня борг почав зменшуватись.

Оскільки даних про прибуток (збиток) підприємств за 2022 роки немає, розглянемо значення податкових надходжень до зведеного бюджету країни, а саме податок на прибуток підприємств та податок на додану вартість з вітчизняних товарів, що частко буде демонструвати наявність фінансових результатів в суб'єктів господарювання.

Така динаміка свідчить, що підприємства продовжують чесно та в повному обсязі сплачувати податки у цих складних умовах, наповнювати державний та місцеві бюджети. Надходження до зведеного бюджету за вісім

місяців 2022 року становили 1 283 822,8 млн грн, 7,55% та 11,54% з якого становлять податок на прибуток підприємств та ПДВ відповідно.

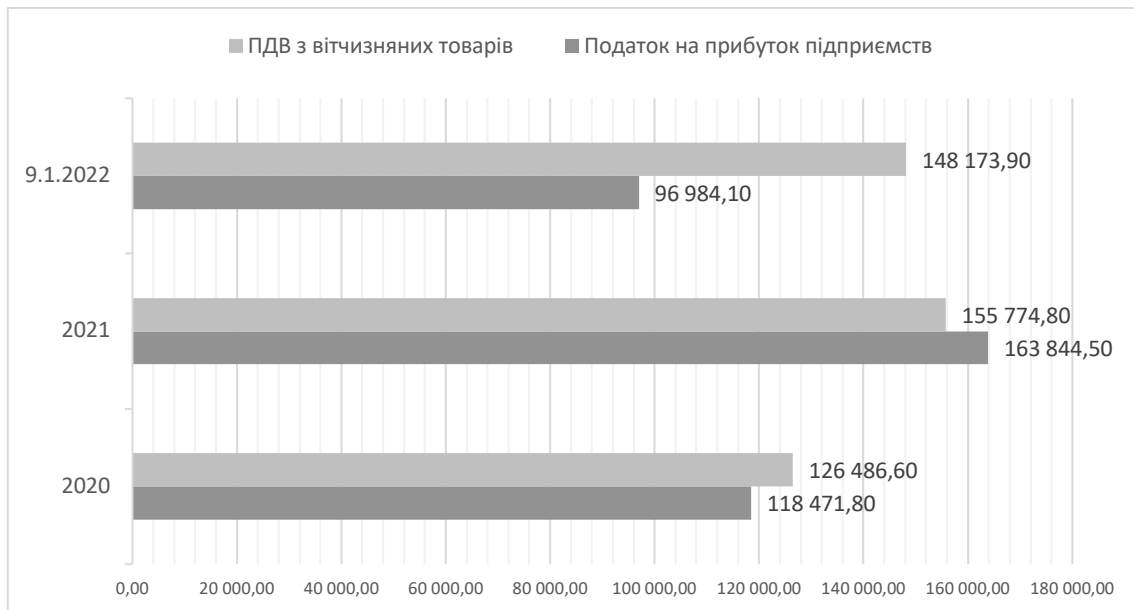

Рис. 2. Сплачений податок на прибуток підприємств та ПДВ до зведеного бюджету, млн грн

Джерело: складено авторами на основі [7]

Сплата ПДВ за січень— вересень становила 148 173,9 млн грн. Від податку на прибуток підприємств надійшло 96 984,1 млн грн.

З початком повномасштабної війни функціонування бізнесу потребує нестандартних рішень. Необхідно докласти максимум зусиль, щоб український бізнес під час дії воєнного стану працював. Тому підтримка роботи українського бізнесу та прибуткових секторів економіки є важливим завданням для забезпечення економічної спроможності нашої країни під час воєнного стану. Чимало в цьому контексті вже зроблено, завдяки ініціативам Уряду та НБУ. Підприємства, що мають зараз статус прибутковості, сплачують податки, створюють нові робочі місця, кредитуються, придбають обладнання, устаткування в лізинг тощо. Зокрема, дуже важливим є підтримка підприємств, що провадять інноваційну діяльність, оскільки вихід з кризи неможливий без інновацій. З

метою поліпшення негативного впливу кризи, спричиненої війною, варто звернути увагу на дієві засоби підтримки суб'єктів господарювання з боку держави, зокрема:

- зменшити податкове навантаження на бізнес, запровадити нові інструменти його підтримки та удосконалити діючі;
- залучити до роботи максимальну кількість працездатного населення стимулюючи підприємства створювати нові робочі місця;
- підтримувати експортно-орієнтований бізнес, задля зростання валютних надходжень до України;
- створення умов для розвитку експорту технологій інноваційної економіки;
- забезпечити перехід до інноваційної економіки.

Висновки. Можемо стверджувати, що економіка України у 2020 році зазнала збитків та різкого впливу зовнішніх факторів. Але навіть через певне обмеження можливості розвитку підприємств, у 2021 році простежується позитивна тенденція до збільшення фінансових результатів до оподаткування та прибутку підприємств. В поточному, 2022 році, війна спричинила багато негативних впливів на українське підприємництво – велика кількість підприємств припинила свою діяльність або в процесі її відновлення. Проте, робота українського бізнесу під час війни є особливо важливим джерелом наповнення держбюджету та створення робочих місць, тому держава наразі як ніколи підтримує бізнес. Не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні, Уряд надає допомогу підприємствам. Звісно, повністю порахувати збитки країна зможе після закінчення війни, проте на сьогодні момент підприємства не заморозили свою діяльність й продовжують функціонувати.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Пеняк Ю. Тенденції показників фінансових результатів українських підприємств / Ю. Пеняк, А. Руденко // Економіка та суспільство. 2021. № 30.
3. Бочкарьова Т. О. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня / Т. О. Бочкарьова, Р. О. Кулинич, Н. Г. Пігуль // Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 188-193.
4. Відродження українського бізнесу в умовах війни: аналітика за 2 місяці. Децентралізація: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14850>
5. У Мінфіні повідомили, яка частка бізнесу в Україні призупинила свою діяльність через війну. Слово і діло: аналітичний портал. URL: <https://bit.ly/3T8Vcb5>
6. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua>
7. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/>
8. Коптева Г. М. Сучасний стан та тенденції розвитку підприємств роздрібної торгівлі. Приазовський економічний вісник: електрон. наук. журнал. 2019. №6 (17). С. 140-143.
9. Журавльова Т. О. Оцінка прибутковості вітчизняних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №9. С. 24-28.
10. Стояненко І.В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного стану / І.В. Стояненко, Н.В. Грабовська // International scientific and practical conference «Advancing in research, practice and education». 2022. С. 200–203.

11. Урікова О. М. Податкова система України в умовах війни / О. М. Урікова, К. М. Мицо // The 1 st International scientific and practical conference "Science and technology: problems, prospects and innovations"(October 19-21, 2022) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2022. С. 446-474.
12. Маркович І. Б. Податкові інструменти підтримки підприємництва України в умовах війни. Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня "Волиньполіграф". 2022. С. 66-67.
13. Крисоватий А. Електронна система виставлення рахунків-фактур ПДВ: приклад України / А. Крисоватий, О. Курило., Н. Синютка, О. Познякова // 2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). 2011. С. 238-241.

References

1. Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statystryky Ukrajinu. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Penjak Ju., Rudenko A. Tendenciji pokaznykiv finansovykh rezuljtativ ukrajinsjkykh pidpryjemstv. Ekonomika ta suspiljstvo. 2021. № 30.
3. Bochkarjova T. O., Kulynych R. O., Pighulj N. Gh. Pokaznyky rentabelnosti pidpryjemstv riznykh ghaluzej Ukrajinu ta shljakhy pidvyshhennja jikh rivnja. Ekonomika i suspiljstvo. 2017. №10. S. 188-193.
4. Vidrozhennja ukrajinsjkogho biznesu v umovakh vijny: analityka za 2 misjaci. Decentralizacija: veb-sajt. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14850>

5. U Minfini povidomyly, jaka chastka biznesu v Ukraini pryzupynyla svoju dijalnistj cherez vijnu. Slovo i dilo: analitychnyj portal. URL: <https://bit.ly/3T8Vcb5>
6. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. URL: <https://tax.gov.ua>
7. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/>
8. Koptjeva Gh. M. Suchasnyj stan ta tendenciji rozvytku pidpryjemstv rozdribnoji torghivli. Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk: elektron. nauk. zhurnal. 2019. № 6 (17). P. 140-143.
9. Zhuravljova T. O. Ocinka prybutkovosti vitchyznjanykh pidpryjemstv. Investyciji: praktyka ta dosvid. 2019. № 9. S. 24-28.
10. Stojanenko I.V., Ghrabovs'jka N.V. Osoblyvosti opodatkovannja biznesu v Ukraini v umovakh vojennoho stanu. International scientific and practical conference «Advancing in research, practice and education». 2022. P. 200–203.
11. Urikova O. M., Myco K. M. Podatkova systema Ukrainy v umovakh vijny. The 1 st International scientific and practical conference “Science and technology: problems, prospects and innovations” (October 19-21, 2022) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2022. P. 446-474.
12. Markovyh I. B. Podatkovi instrumenty pidtrymky pidpryjemnyctva Ukrainy v umovakh vijny. Transformacija nacionaljnoji, zakordonnoji modelej ekonomichnoho rozvytku ta zakonodavstva v umovakh vojennoho chasu: materialy III Mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji VNU im. Lesi Ukrainky, (27-29 chervnja 2022 roku), m. Lucjk: SPD Ghadjak Zhanna Volodymyrivna, drukarnja "Volynjpolighraf". 2022. P. 66-67.
13. Krysovatyj A., Kurylo O., Synyutka N., Pozniakova O. VAT Electronic Invoicing System: the Case of Ukraine 2021 11th International Conference

on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). 2011. P. 238-241.